



REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide

Številka: 213-04/16-3/
Ljubljana, 2. 12. 2016

Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide je, na podlagi 20. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14 in 26/15) in 56. člena Zakona o Državnem svetu (Uradni list RS, št. 100/05 - uradno prečiščeno besedilo, 95/09 – odl. US, 21/13 - ZFDO-F), oblikovala naslednje

Mnenje

k Seznanitvi z reševanjem problematike obravnave mladoletnih tujcev

Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide se je na 62. seji 22. 11. 2016, na pobudo državne svetnice mag. Darije Kuzmanič Korva, **seznanila** z reševanjem problematike obravnave mladoletnih tujcev.

Pobudnica za obravnavo tematike, državna svetnica mag. Darija Kuzmanič Korva, je v svoji pobudi opozorila, da centri za socialno delo kot aktualno problematiko zaznavajo večanje števila mladoletnih tujcev brez spremstva. Večina slednjih je trenutno nastanjena v Azilnem domu, katerega kapacitete pa so omejene in ob morebitnem dodatnem (nenadnem) prihodu večjega števila omenjene specifične populacije tujcev ne bodo več zadoščale. Posledično bi bilo treba najti za njihovo nastanitev ustrezne dolgoročne rešitve. Še zlasti zato, ker je treba mladoletnim tujcem zagotoviti celovito obravnavo, tudi pedopsihiatrično, saj gre za otroke, ki so na poti do Slovenije doživeli določene grozote, ki jih zaznamujejo in zaradi katerih so bili prisiljeni hitreje odrasti. Nekateri se zaradi vsega, kar so prestali, srečujejo s post-travmatskim sindromom in so lahko tudi nasilni, zato je lahko njihova obravnava še toliko bolj zahtevna. Za ustrezno komunikacijo z njimi je treba zagotoviti tudi zadostno število prevajalcev, saj mladoletni tujci večinoma znajo govoriti zgolj svoj jezik.

Kot dobro je pobudnica ocenila trenutno rešitev, to je nastanitev mladoletnih tujcev brez spremstva v dijaške domove. V slednjih se mladoletnim tujcem lahko nudi celovitejšo, kakovostnejšo in dolgotrajnejšo obravnavo kot v kriznih centrih, ki so primerni za bivanje največ do treh tednov. Ker naj bi bila oba dijaška domova, ki sta vključena v omenjeni pilotni projekt (Dijaški dom Nova Gorica in Dijaški dom Srednje gozdarske in lesarske šole Postojna), že skoraj polno zasedena, bi bilo treba čim prej zagotoviti dodatne kapacitete primerljive kvalitete.

Komisijo je Ministrstvo za notranje zadeve seznanilo s trenutnim potekom prej omenjenega pilotnega projekta nameščanja mladoletnih tujcev brez spremstva v dijaška doma v Postojni in Novi Gorici. Projekt se je na podlagi sklepov Vlade RS začel septembra 2016 in naj bi trajal do julija 2017, nato pa bo opravljena podrobnejša evalvacija projekta. Na podlagi

ugotovitev se bo skušalo uvesti dolgoročneje, sistemske rešitve. V okviru projekta so bila zagotovljena dodatna sredstva in kadri, njegovo izvajanje pa spremlja posebna medresorska delovna skupina, v kateri aktivno sodelujejo različni direktorati posameznih ministrstev in vodstvi obeh dijaških domov. Skupino je imenovala ministrica za notranje zadeve, v pristojnost katere sodi koordinacija izvajanja omenjenega projekta. Delovna skupina bo v kratkem lahko podala oceno izvajanja projekta v prvih treh mesecih delovanja, posvetila pa se bo tudi vprašanju usposabljanja na tem področju.

Po pojasnilih Ministrstva za notranje zadeve naj bi se v čim krajšem možnem času skušalo zagotoviti še dodatne ustrezne kapacitete, saj se v primeru ponovitve intenzivnejšega migrantskega toka lahko pričakuje večje število mladoletnih migrantov (v migracijskem toku Zahodnega Balkana naj bi bilo med 100.000 osebami približno 10 % mladoletnikov brez spremstva, njihov prihod se lahko pričakuje tudi po sredozemski migracijski poti). Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport že išče novo lokacijo za namestitve, pri čemer bo Vlada morala zagotoviti dodatna sredstva in zaposlitve.

Komisija je bila seznanjena tudi z aktivnostmi Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport, ki pojasnjuje, da so bili vsi otroci iz t. i. begunskega vala, ki so ostali v Sloveniji, vključeni v slovenski izobraževalni sistem (43 otrok v osem osnovnih šol; 41 v osnovnošolske programe za odrasle, 14 otrok pa v vrtce). Vsak od otrok ima izdelan individualen program izobraževanja in s tem zagotovljeno individualno obravnavo. Za zagotovitev podlag za vključevanje v ustrezne izobraževalne programe je bil oblikovan pedagoško in strokovno utemeljen protokol za priznavanje izobraževanja, ki je namenjen mladostnikom brez dokazil o opravljeni osnovni šoli in ki je že v fazi medresorskega usklajevanja. Poleg zagotavljanja podlag za preverjanje kompetenc za prehod iz srednješolskega v terciarno izobraževanje. Slednji bo služil kot podlaga za priznavanje nacionalnih poklicnih kvalifikacij za tiste osebe, ki imajo določene kompetence in veščine, a nimajo dokumentov, s katerimi bi to dokazali.

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport poroča tudi o intenzivnem usposabljanju učiteljev, aktivnostih na področju medkulturnosti in učenju slovenščine kot drugega jezika (ne samo otrok iz begunskega vala, ampak tudi otrok ekonomskih migrantov, pri katerih se prav tako opaža povečana potreba po pomoči na tem področju), za katerega je otrokom iz begunskega vala na voljo dodatna strokovna pomoč, ki jo financira država. Na voljo je tudi spletna stran z vsemi ključnimi informacijami, ki so lahko v pomoč pri pouku tako učiteljem kot staršem, katerih otroci se šolajo skupaj z mladoletnimi tujci.

Otroci iz begunskega vala se v sistem izobraževanja vključujejo dvo-stopenjsko, pri čemer prvo stopnjo predstavlja t. i. »uvajalnica« (spoznavanje novega okolja, vrstnikov, učiteljev in šolskih prostorov), drugo stopnjo pa t. i. »nadaljevalnica« (učenje slovenščine in nato vstop v redni šolski sistem; tudi pri predmetih, kjer se zahteva večjo stopnjo koncentracije pri slovenskem jeziku).

Predstavnica Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je pojasnila, da ministrstvo intenzivno pripravlja in izvaja ukrepe za krepitev možnosti vključitve otrok v rejniški sistem, zlasti za mlajše otroke. Slednje je namreč omogočeno, ker je slovenska družinska zakonodaja »slepa« za državljanstvo, kar je še dodatna nadgradnja dejstva, da otroke migrante ob vstopu v Slovenijo ščiti Konvencija o otrokovih pravicah in da avtomatično pridobijo vse pravice po slovenski zakonodaji.

Ministrstvo za zdravje je ob tem navedlo, da so pravice tujih mladoletnih oseb na področju zdravstva izenačene s pravicami slovenskih otrok. Vse storitve, ki jih prejemajo v lokalnem okolju (prvenstveno v zdravstvenih domovih, pa tudi v bolnišnicah, če gre za nujna stanja),

so zanje brezplačne in jih finančno krije Ministrstvo za zdravje. Mladoletni tujci imajo prav tako pravico do brezplačne psihoterapevtske pomoči, na podlagi vložene prošnje na Ministrstvo za zdravje, o kateri nato odloča posebna komisija. Do sedaj na ministrstvu še niso prejeli nobene prošnje. V zvezi s tem komisija ugotavlja, da očitno omenjena informacija ni bila ustrezno prenesena do ustreznih strokovnih služb, saj o tej možnosti pomoči na primer centri za socialno delo sploh niso bili obveščeni.

Komisija ugotavlja, da izkušnje vodstev dijaških domov kažejo, da je v obravnavo mladoletnih tujcev treba vlagati veliko energije, pri čemer gre za večplastni proces, ki temelji na skupnostnem pristopu. Ni torej dovolj zgolj delo z mladoletnimi tujci, ampak tudi z večinsko populacijo ter vsemi različnimi deležniki v procesu. Posebej je bil poudarjen pomemben napredek pri integraciji mladoletnih tujcev v okolje dijaških domov v zadnjih treh mesecih, saj so na podlagi intenziviranja enotirnega sistema hišnega reda in dnevnih aktivnosti počasi dosegli, da se mladoletni tujci z ostalimi stanovalci dijaškega doma družijo tako formalno kot neformalno.

Predstavniki Dijaškega doma Nova Gorica je poudaril, da je integracija dolgotrajen proces, ki temelji zlasti na zaupanju, pri čemer je sprejemanje tujcev v lokalnem okolju velikega pomena. Prav tako je pri delu z mladimi migranti strokovnim timom in vodstvom dijaških domov treba pustiti dovolj strokovne avtonomije, da v posameznih primerih odreagirajo tako, kot ocenijo, da je najboljša. Gre namreč za zelo heterogeno skupino mladih migrantov, zato je nerealno pričakovati, da bo vse potekalo brez težav, prav tako kot brez težav ne poteka bivanje ostale, večinske populacije v dijaškem domu.

Centri za socialno delo, ki upravljajo krizne centre in sodelujejo z dijaškima domovoma, v katerih so nameščeni mladoletni migranti, delo strokovnjakov v omenjenih domovih ocenjujejo kot zelo dobro. Posebej opozarjajo, da so ravno centri za socialno delo zadolženi za varne namestitve otrok pod 15 let, in da se že soočajo s tem, da novih mladoletnih migrantov nimajo več kam namestiti, ker so obstoječe kapacitete polne. Trenutno mladoletni migranti, ki niso nameščeni v dijaške domove, ostajajo v azilnem domu, a bo zanje kmalu treba najti ustreznejše namestitve, saj nameščanje v krizne centre, v katerih so pred namestitvami v dijaških domovih, nekateri mladoletni tujci preživeli 9 mesecev, z vidika stroke ni primerno. Razmišljati je namreč treba tudi o rešitvah za primere, ko bo treba zaradi morebitnega pojava nasilja v dijaških domovih, kakšnega od mladoletnih tujcev namestiti drugam (nameščanje povzročiteljev nasilja med otroke, ki so bili v preteklosti že soočeni z nasiljem, ni primerno). Centri za socialno delo so sicer do sedaj v postopkih dodelitve zakonitega zastopnika obravnavali 170 mladoletnikov brez spremstva, od katerih jih je približno 17 % ostalo v Sloveniji, 141 pa jih je odšlo naprej v druge države.

Komisija ugotavlja, da vsi v projektu sodelujoči deležniki izrekajo pohvale medresorskemu sodelovanju ter da so projekt namestitve v dijaške domove pozitivno ocenili tudi varuhinja človekovih pravic in predstavniki UNICEFA iz Ženeve. Strokovnjake iz slednjega naj bi se v prihodnje vključilo v nadaljnji razvoj projekta in s tem iskalo najboljši možen model obravnave mladoletnih tujcev na splošno.

Komisija se je seznanila tudi z dobro prakso iz tujine. Nemčija na primer na podlagi letos sprejetega zakona o integraciji, ki omogoča pridobitev različnih statusov migrantom, lahko omogoči takojšnjo integracijo mladoletnih tujcev brez spremstva (starost od 12 do 27 let) v posamezne pokrajine oziroma lokalno okolje, na podlagi večplastnega sistema, ki vključuje tudi sistem izobraževanja ter zaposlovanja. Poudarek je dan takojšnjemu učenju jezika in socialnih veščin, spoznavanju življenja v okolju, v katerem so nastanjeni, multikulturalnosti ter individualnemu pristopu. Za 350.000 uporabnikov sistema v Nemčiji skrbi 700 ustanov, s

14.000 zaposlenimi, od tega se jih 450 ukvarja izključno z mladoletnimi tujci brez spremstva (10.000 otrok letno).

Komisija ugotavlja, da posamezni deležniki, na primer centri za socialno delo, ne morejo sami reševati in zagotoviti mladoletnim tujcem zaščito njihovih interesov ter integracijo, zato obravnava mladoletnih tujcev terja sodelovanje vseh deležnikov v sistemu, torej različnih ministrskih resorjev in državnih organov. Komisija ocenjuje, da glede na informacije, ki so jih različni izvajalci podali na seji, sistem obravnave mladoletnih tujcev brez spremstva trenutno dobro deluje, tudi zaradi dobrega medresorskega sodelovanja, a ga je treba še naprej pospešeno razvijati in nadgrajevati.

Komisija na podlagi informacij pristojnih državnih organov ugotavlja, da je trenutno večina mladoletnih tujcev brez spremstva moškega spola, pristojni organi poročajo o obravnavi zgolj ene mladoletne tujke, ki pa je bila nameščena v oskrbo k rejniški družini. Pri tem komisija opozarja, da bo treba v primeru prihoda večjega števila mladoletnih tujk prilagoditi obravnavo in upoštevati njihove specifične potrebe, ki se v določeni meri zagotovo razlikujejo od potreb moške populacije mladoletnih migrantov. Pristojni organi se tega dejstva zavedajo in napovedujejo, da bodo, ko bo treba, v skladu z mnenjem stroke ustrezno reagirali. Prav tako se pristojni organi zavedajo velikega izziva z integracijo mladoletnih tujcev, saj so slednji na podlagi uporabe sodobnih tehnologij lahko v večji meri dovzetni za različne oblike radikalizacije, zato je treba njihovi integraciji nameniti še posebno pozornost.

Komisija se je v razpravi dotaknila tudi vprašanja identifikacije mladoletnih tujcev, v povezavi z upravičenostjo do dodelitve statusa mladoletnega tujca, ter ugotavljanja upravičenosti predaje mladoletnega tujca v primeru, ko ponj pridejo domnevni sorodniki. Pri tem je prejela pojasnilo, da so v Zakonu o mednarodni zaščiti postopki določanja starosti in identifikacije oseb zelo jasno opredeljeni, prav tako se v primerih odločanja o vračanju otrok staršem oziroma sorodnikom uporablja Dublinsko uredbo.

V praksi je dogajanje na tem področju spremljala tudi posebna medresorska delovna skupna za preprečevanje trgovine z ljudmi, ki do sedaj ni zaznala primera ali suma trgovine z ljudmi. Ostaja pa to področje ena od aktualnih prioritet, kar se tiče nadzora migracijskih tokov, saj je v okviru ilegalnih migracijskih tokov verjetnost zlorabe ljudi in otrok večja kot pri nadzorovanem migracijskem toku, s kakršnim se je Slovenija soočala lansko leto.

Kot ključni aktualni problem obravnave mladoletnih tujcev komisija zaznava zagotovitev novih ustreznih namestitvenih kapacitet in meni, da bi se na podlagi pričakovanj o novem valu migrantov moralo čim prej najti trajne in celovite rešitve za sprejem, obravnavo in integracijo večjega števila mladoletnih tujcev brez spremstva, predvsem na podlagi trenutnih dobrih izkušenj s pilotnim projektom nameščanja mladoletnih tujcev v dijaške domove.

Kot je opozoril predstavnik Ministrstva za notranje zadeve, mladi migranti predstavljajo občutljivo in ranljivo skupino tujcev, ki ne potrebuje zgolj samo nastanitve, ampak ima cel spekter različnih potreb (izobraževanje, zdravstvena, psihoterapevtska in socialna oskrba itd.), zato tako pristojni organi kot stroka namestitve v krizne centre ali centralizacijo njihove namestitve v zgolj enem objektu ne ocenjujejo kot ustrezne, zlasti z vidika učinkovite integracije v okolje.

Komisija pri tem ugotavlja, da velik problem pri iskanju ustreznih namestitev, tako mladoletnih tujcev kot ostalih migrantov, predstavlja odpor posameznih lokalnih skupnosti, brez sodelovanja katerih pa je projekt integracije tujcev v okolje zelo težko izvesti. Posledično komisija poziva k bolj sistematičnemu informiranju ljudi v lokalnem okolju, zlasti

kar se tiče konkretnih primerov dobrih praks, na podlagi česar se lahko zmanjša neutemeljen strah pred nastanitvijo migrantov.

Komisija ob tem ponovno opozarja na zelo pomembno vlogo medijev, ki lahko s korektnim in objektivnim poročanjem (poročanje tudi o dobrih praksah in ne zgolj o nekaterih ekscesnih primerih) v veliki meri pripomorejo k strpnejšemu odnosu prebivalstva do migrantov in tujcev na splošno, pa tudi na odgovornost političnih osebnosti in ostalih javnih akterjev pri podpori in opozarjanju na dobre prakse pri vključevanju migrantov v družbo. Kot primer slabe prakse medijev je bilo navedeno poročanje o vsakem najmanjšem negativnem dogodku v zvezi z namestitvijo mladoletnih tujcev v dijaški dom v Novi Gorici, medtem ko se ni skorajda nič poročalo o pozitivni integraciji štirinajstih študentov iz Nepala, ki so vpisani v programe Univerze v Novi Gorici.

Komisija ugotavlja, da se bo težav z migracijami treba lotiti bolj sistematično, na podlagi jasno izdelane dolgoročne strategije. Zato je podprla razmišljanja predstavnika Ministrstva za notranje zadeve, da bi bilo dobro čim prej organizirati posvetovanje o strategiji obvladovanja migrantskih tokov v prihodnje, saj trenutno lahko izvajamo zgolj parcialne ukrepe na posameznih segmentih, brez jasnega poznavanja ciljev. Po mnenju komisije bi se morala država aktivno angažirati tudi pri iskanju rešitev v samem jedru težav, torej na trenutnih kriznih območjih, s čimer bi se zagotovilo, da bi lahko čim večji del ljudi ostal v svojem okolju. Posledice premikov kar 80 milijonov potencialnih migrantov, kolikor se jih po pojasnilih predstavnika Ministrstva za notranje na podlagi določenih ocen lahko pričakuje v prihodnje, bo namreč izjemno težko obvladovati.

Komisija v zvezi z obravnavo mladoletnih tujcev poziva tudi k bolj sistematičnemu izobraževanju in usposabljanju strokovnih delavcev z različnih področij, vključno z nevladnimi organizacijami. Omenjene aktivnosti se trenutno odvijajo ločeno, po posameznih delih sistema, medtem ko bi bilo po mnenju komisije z vidika celovite obravnave mladoletnih tujcev bolj učinkovito enotno usposabljanje različnih profilov strokovnjakov. Medsebojna izmenjava izkušenj in poznavanje dela drugih deležnikov v sistemu namreč po mnenju komisije lahko pripomoreta h kakovostnejši obravnavi populacije mladoletnih tujcev brez spremstva in k bolj učinkovitemu delovanju sistema.

Komisija je po opravljeni seznanitvi sprejela naslednje sklepe:

- 1. Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide se je seznanila z reševanjem problematike obravnave mladoletnih tujcev.**
- 2. Komisija poziva pristojne državne organe, da se na podlagi dosedanjih dobrih izkušenj s pilotnim projektom nameščanja mladoletnih tujcev brez spremstva v dijaške domove, v najkrajšem možnem času zagotovi dodatne ustrezne kapacitete. Komisija ugotavlja, da krizni centri za otroke in mladostnike niso primerna rešitev za namestitvev in celovito obravnavo omenjene populacije.**
- 3. Komisija predlaga, da Državni svet v prvi polovici leta 2017, v sodelovanju s pristojnimi državnimi organi in civilno družbo, organizira posvet na temo strategije Slovenije in Evropske unije za obvladovanje migracijskih tokov.**

Mag. Nuša Zupanec, l.r.
sekretarka komisije

Mag. Peter Požun, l.r.
predsednik komisije

V vednost:

- Vlada Republike Slovenije
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
- Ministrstvo za notranje zadeve
- Ministrstvo za zdravje
- Odbor Državnega zbora za delo, družino, socialne zadeve in invalide
- Odbor Državnega zbora za zdravstvo
- Odbor Državnega zbora za notranje zadeve, javno upravo in lokalno samoupravo
- Azilni dom
- Center za socialno delo Ljubljana-Vič
- Center za socialno delo Nova Gorica
- Center za socialno delo Postojna
- Dijaški dom Nova Gorica
- Dijaški dom Srednje gozdarske in lesarske šole Postojna